

Handläggare
Amanda Ulvebring
Telefon: 08-508 28 904**Till**
Miljö- och hälsoskyddsnämnden
2026-04-21, p. 13

Handlingsprogram för legionella

Remiss från Smittskydd Stockholm och Vårdhygien
Stockholm

Förvaltningens förslag till beslut

1. Godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.
2. Justera beslutet omedelbart.

Bakgrund

Legionellabakterier är vanligt förekommande i naturen och hittas i vattendrag, insjöar, lera och jord, men ger problem först när de tillväxer i olika vattenförande system och installationer. Bakterierna förökar sig särskilt lätt i stillastående vatten och tillväxten sker bäst mellan + 20°C och + 45°C. Bakterierna kan föröka sig i vanliga vattenledningar, kyltorn, duschar och bubbelpooler, men nya smittkällor hittas fortlöpande när sjukdomsfall utreds. Tillväxten gynnas av den biofilm som alltid finns inne i vattentankar, rörledningssystem, blandare och duschslangar.

Smittspridning sker främst via inandning av små vattenaerosoler, exempelvis vid duschning. Nedsatt infektions-/immunförsvar ökar infektionsrisken. Smitta mellan personer förekommer inte och en person kan inte bli kronisk bärare av legionella.

Det finns två varianter av infektioner orsakade av legionella, legionärssjuka och pontiacfeber. Legionärssjuka yttrar sig som lunginflammation ofta med hög feber, huvudvärk och muskelvärk. Förvirring förekommer ibland. Inkubationstiden är i regel 5–6 dygn men kan variera mellan 2 och 14 dygn. I vårdsammanhang smittspåras vanligen tre veckor bakåt i tiden. Sjukdomsbilden är ibland mycket allvarlig – särskilt som sjukdomen ofta drabbar personer med nedsatt immunförsvar. Allvarliga lunginflammationer som kräver respiratorvård är inte ovanliga. Dödsfall inträffar ibland trots modern intensivvård. Sjukdomen kan behandlas med antibiotika.

[Nivå 1]
[Nivå 2]

[Besöksadress]
[Postadress]
[Postnr] [Ort]
Telefon [Telefon]
Växel [Växel]
Fax [Fax]
e-postadress
[hemsida]

Pontiacfeber är en influensaliknande sjukdom med huvudvärk, muskelvärk och feber som debuterar 5 h-3 dagar efter exponering och går över av sig själv.

Varför endast vissa personer får legionärssjuka, andra pontiacfeber, medan de flesta som utsätts för smittan förblir friska är oklart. Avgörande varför vissa personer får legionärssjuka och andra pontiacfeber är ännu inte utrett. Troligtvis spelar smitt dosen, dvs. det antal bakterier man får i sig en viss roll. Personens hälsotillstånd är också av betydelse. Riskgrupper för legionärssjuka är främst personer med nedsatt immunförsvar på grund av sjukdom eller behandling. Rökning, manligt kön och hög ålder är också kända riskfaktorer för att insjukna i legionellainfektion.

I Sverige diagnostiseras varje år ca 140 – 200 fall av legionellainfektion. Majoriteten av patienterna är smittade i Sverige, resten har smittats utomlands t.ex. i samband med semestervistelse på stora hotell. Omkring 5 – 10 fall per år bedöms vara vårdrelaterade. Studier i Sverige visar att legionella orsakar upp till 5 procent av alla lunginflammationer som behöver sjukhusvård. Detta innebär att det troligen finns ett mörkertal av icke diagnostiserade fall.

När Smittskydd Stockholm får in ett bekräftat legionellafall i Stockholm Stad kontaktas miljöförvaltningen, som bistår i smittspårningen. Miljöförvaltningen ansvarar för att utreda möjliga smittkällor i miljön, exempelvis vatteninstallationer i fastigheter, duschar eller kyltorn.

Miljöförvaltningen identifierar riskmiljöer, genomför inspektioner och tar vattenprover för analys. Utifrån resultaten kan miljöförvaltningen komma att ställa krav på åtgärder gentemot fastighetsägare eller verksamhetsutövare för att undanröja förekomsten av legionellabakterier.

Förvaltningen ingår i utredningsgruppen som är sammansatt av medlemmar från olika expertområden som sammankallas i anslutning till misstänkta vårdrelaterade fall.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts av avdelningen miljö- och hälsoskydd.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Miljöförvaltningen tillstyrker handlingsprogrammet i huvudsak med nedanstående synpunkter.

Förvaltningen delar programmets tonvikt på samverkan mellan verksamheter, fastighetsägare och ansvariga myndigheter för att

snabbt kunna påbörja utredning och vidta åtgärder vid misstänkt vårdrelaterad legionellainfektion. Handlingsprogrammet fungerar som en ändamålsenlig grund för att säkerställa denna samverkan.

Miljöförvaltningen vill särskilt betona att verksamheter och fastighetsägare ska säkerställa en väl fungerande egenkontroll med syfte att förebygga legionellatillväxt i vattensystem.

Förslag på förtydliganden i handlingsprogrammet PM 1 och bilaga 2

PM 1 Vattentemperaturer

Handlingsprogrammet anger att kallvattentemperaturen inte bör överstiga rumstemperatur. Folkhälsomyndigheten beskriver att legionella kan förekomma även i kallvatten. Risken för tillväxt ökar om kallvattnet är för varmt, det vill säga över 20–25 °C. Kallvattnet kan exempelvis bli för varmt om omsättningen är låg, eller om kallvattenledningen går genom ett värmegolv, uppvärmt schakt eller ligger för nära en dåligt isolerad varmvattenledning. Därmed föreligger behov av ett förtydligande avseende vilka temperaturer kallvattnet bör hålla i syfte att minimera risken för tillväxt av legionella. Detta är särskilt motiverat mot bakgrund av att verksamheter där känsliga grupper vistas ofta accepterar en högre inomhustemperatur än vad som gäller för övriga grupper, samt med hänsyn till risken för värmeböljor till följd av ett förändrat klimat.

PM 1 Spolning av tappställen

Det kan finnas behov av förtydligande avseende ansvarsfördelningen vid eventuella pågående ombyggnads- och tillbyggnadsprojekt i fastigheter där misstanke om förekomst av legionella finns, särskilt i de fall verksamheten saknar tillträde till lokalerna. I sådana situationer kan rutiner, såsom spolning av tappställen, inte alltid utföras av verksamhetens personal. Ansvaret kan behöva överföras till entreprenören under byggtiden, vilket bör framgå av handlingsprogrammet.

Handlingsprogrammet anger att blindledningar bör undvikas vid ombyggnationer som omfattar vattensystem. Det bör förtydligas att målsättningen är att blindledningar ska tas bort helt.

Bilaga 2. Åtgärder för utredningsgruppen vid misstänkt eller konstaterat fall av legionella på en vårdenhhet

Handlingsprogrammet anger att fastighetsorganisationen och miljökontoret ansvarar för åtgärder för att motverka legionellatillväxt, såsom hetvattenspolning, kemisk desinfektion, temperaturjusteringar samt åtgärder för att förhindra stillastående vatten. Miljöförvaltningen delar inte denna ansvarsfördelning och anser att ansvaret behöver förtydligas. Förslagsvis kan fastighetsorganisationens respektive kommunens miljö- och hälsoskyddsnämnds ansvar formuleras enligt följande:

Fastighetsorganisationen ansvarar för att vidta nödvändiga åtgärder för att komma till rätta med legionellaväxt, exempelvis hetvattenspolning, kemisk desinfektion, temperaturjusteringar samt åtgärder för att motverka stillastående vatten.

Kommunens miljö- och hälsoskyddsnämnd är tillsynsmyndighet och ansvarar för tillsynen och säkerställer att legionella undanröjs, vilket innefattar bland annat smittspårning, uppföljning samt att vid behov ställa krav på utredningar, riskbedömningar och åtgärder i enlighet med gällande lagstiftning.

Förslag på tillägg i handlingsprogrammet

I Bilaga 1, avsnittet "Vårdgivarens och fastighetsägarens förebyggande arbete" bör framgå att riskkonstruktioner och övriga riskobjekt i fastigheten bör inventeras, exempelvis om det förekommer badkar/bubbelbad, luftfuktare, blindledningar, felaktig injustering av temperatur eller avsaknad av varmvattencirkulation (VVC). Detta innebär även klargörande av ansvarsfördelningen mellan verksamheten och fastighetsägaren i det förebyggande arbetet samt i checklistan beskrivet i handlingsprogrammet.

Ytterligare förslag på tillägg är att utredningsgruppen bör undersöka om fastighetsägaren tidigare har genomfört provtagningar för legionella, särskilt för att få kännedom om sådana har utförts i närtid. I de fall provtagning har genomförts bör detta, inklusive tillhörande resultat, redovisas i utredningsgruppen.

Handlingsprogrammet kan med fördel ta upp möjligheten till kontinuerlig provtagning inom ramen för fastighetsägarens egenkontroll, särskilt i fastigheter med riskkonstruktioner eller där förekomst av legionella tidigare har konstaterats.

Begreppsanvändning

I handlingsprogrammet bör benämning av utredningsgruppen och kommunens miljö- och hälsoskyddsnämnd vara konsekvent.

Anna Hadenius
Förvaltningschef
Miljöförvaltningen

Monika Gerdhem
Avdelningschef
Miljöförvaltningen

Bilaga

1. Handlingsprogram för legionella indelat i 4 PM
2. Bilagorna 1 och 2 till handlingsprogrammet